
A remélt globalizáció képe

Augustyn Marek Urban

51-619 Wrocław
ul. Mickiewicza 22 m. 1

ÖSSZEFOGLALÁS

A szerző a címben jelzett problémakört filozófiai kontextusban, illetve a filozófia egyik ága, az ontológia szemszögéből vizsgálja. Mint ismeretes, az ontológia a „létről szóló tudomány”, más szóval „minden létező” természetéről szól. A címben felvázolt fejtegetések természetesen nem ölelnek fel „mindent”, csak néhány, a szerző által a legfontosabbak közé sorolt problémát. Ezek a következők:

- a) a globalizáció célja, amelyet mi itt „remélt globalizációnak” nevezünk,
- b) az általunk lakott világ értékelése,
- c) a működő világ létrejöttét előidéző okok,
- d) a világ működésének általunk remélt irányát, azaz a remélt globalizáció létrejöttét előidéző tevékenység.

A szerző tisztában van az általa képviselt álláspont hiányosságaival, de úgy véli, hogy a téma jelentősége miatt, mindenképpen vitákon kell kiérlelni a jövő ideális képét.

SUMMARY

The author analyzes the issue raised in the title in a philosophical context from the ontological point of view, which is a branch of philosophy. As it is known, ontology is „the science of existence”, in other words, a science on the nature of every existing thing.

The argumentations indicated by the title do not include „everything”, only those problems which are the most important in the author’s opinion. These are as follows:

- a) the aim of globalization, to which we refer to here as „hoped-for globalization”,
- b) the evaluation of the world in which we live,
- c) the reasons for the birth of the functioning world,
- d) the activities leading the world to the direction of the hoped-for globalization.

The author is aware of his position’s deficiencies, but thinks that the importance of the topic makes it necessary to create the ideal future’s vision through discussion.

A szerző a címben jelzett problémakört filozófiai kontextusban, illetve a filozófia egyik ága, az ontológia szemszögéből vizsgálja. Mint ismeretes, az ontológia a „létről szóló tudomány”, más szóval „minden létező” természetéről szól. A címben felvázolt fejtegetések természetesen nem ölelnek fel „mindent”, csak néhány, a szerző által a legfontosabbak közé sorolt problémát. Ezek a következők:

- a) a globalizáció célja, amelyet mi itt „remélt globalizációnak” nevezünk,
- b) az általunk lakott világ értékelése,
- c) a működő világ létrejöttét előidéző okok,
- d) a világ működésének általunk remélt irányát, azaz a remélt globalizáció létrejöttét előidéző tevékenység.

Az érthetőség kedvéért hozzáteszem, hogy a „mi” személyes névmás a földkerekségen élő emberiséget jelenti, és nem vonatkozik sem az élettelen természetre, sem olyan tudományágakra, mint a technika vagy technológia. Engem kizárólag az emberiség élete érdekel, politikai és társadalmi-gazdasági szempontból. Ezen rövid bevezető után rátérhetek gondolataim kifejtésére.

Ad 1: Ami azt a célt illeti, amely irányban az egyénnek és az emberiségnek kell haladnia, nem teszék említést semmiről, amit ezzel kapcsolatban a világvallások fogalmaznak meg. Kísérletet teszék viszont azon cél szavakba öntésére, amely reálisan az emberiség lehetőségeinek határain belül található. Szükséges a *cél* itt használt fogalmának pontosítása. Arról van szó, hogy mennyiségi megközelítésben ez a cél végtelen nagyságot jelent. Megvalósításának nincsenek végső, felső határai, hanem ez számos időfázisból felépülő állandó folyamat. Az időszakaszok egyenként egy-egy részcélt jelentenek és felölelik az emberiség által meghatározott, és az egész emberiségre vonatkozó életminőséget. Érthető, hogy e cél megvalósításakor egyaránt kell törekedni mind mennyiségi növekedésre, mind pedig az emberiség életminőségének kiegyenlítésére az egész földgolyón. Az életminőséget színvonal szempontjából, nem pedig strukturálisan kell közelebb hozni egymáshoz. Az itt javasolt „remélt globalizáció” fő célja tehát az, hogy az egész emberiség életminőségének folyamatos javítása az életminőség színvonalának egész világon történő kiegyenlítődése mellett történjen. A cél megvalósítása különböző szakaszokban képzelhető el. Ezek során az előre meghatározott időszakaszokra és földrajzi térségekre vonatkozó életminőséget olyan szinten kell megállapítani, hogy az a fő cél megvalósításának első elemét (láncszemét) alkossa. A soron következő elemeknek meg kell teremteniük a feltételeket a fő cél megvalósításához. Ezeket a lépéseket követve biztosíthatjuk a valós világ számára az általunk remélt fejlődés irányvonalát. Természetesen magától értetődő, hogy a fő cél realizálásakor említett elemek mennyisége, valamint maga a cél is végtelen kategóriát alkot, és időben változik.

Ad 2: Ami az általunk lakott világ minőségének értékelését illeti, e tekintetben – döntő többségben – mélyen gyökerező pozitív sztereotípiák funkcionálnak. Mindenütt hallhatjuk, milyen szép a világ, a természet, milyen bölcs a természet, stb. Érvként mindenekelőtt a természet teremtményei sorakoznak, úgy az állatok, mint az emberek, valamint az a tény, valamennyien nagyon szeretünk ezen a világon élni.

Hogy néz ki az itt felvázolt gondolatokkal szemben a valóság? Nem szubjektív nézeteimre

kívánok itt szorítkozni, hanem az általánosan ismert tényekre. Kezdjük az állatok világával, amelyben igen kegyetlen viszonyok uralkodnak. Minden állat a nála gyengébbek felfalásával tartja fenn magát. Az erősebb gyilkolja a gyengébbet, az erősebbet pedig még a nála is erősebb, ily módon hozva létre a biológia tudományából ismert táplálkozási láncot. A valóságban ez a lánc kegyetlen gyilkosságok sorozatából áll. A lánc végén a legerősebb gyilkos, az ember áll, aki nemcsak a legerősebb, de a legkegyetlenebb is. Azért, mert csak ő van tudatában annak, hogy az általa elpusztított áldozat rettenetesen szenved. A ragadozó állat ennek nincs tudatában.

Bizonyára senki nem állítja, hogy az a világ, amelyben gyilkosságok ilyen láncolata működik, de amely láncolat nélkül a világ nem létezne, rászolgál a „szép” jelzőre. A világ rút voltát nemcsak az előbb említettek okozzák. A növényvilágban is tart az életre-halálra folyó küzdelem a fennmaradásért, bár ez a harc nem látható „puszta szemmel”, ugyanakkor legalább annyira elkeseredett, mint az állatok között, ráadásul alattomos és ravaszul kifinomult. Az egymás ellen folytatott küzdelemben a növények biológiai „fegyvert” vetnek be. Természetesen nem állíthatjuk, hogy a növények a mi fogalmaink szerinti tudatossággal irányítják az egymás ellen folytatott küzdelmet, hanem olyan automatákként működnek, amelyek véletlen események folytán alakultak ki a távoli múltban. Ez a folyamat egyébként most is tart, és hiába keresünk benne szépséget vagy bölcsességet.

Most pedig térjünk rá az élő világ utolsó elemére, az emberek közösségére. Ez az elem terheli leginkább negatív értelemben világunk képét, és ez okozza, hogy azt nem nevezhetjük sem szépnek, sem bölcsnek, sem igazságosnak, sem pedig humánusnak és így tovább. A dolgok ezen állását talán nem szükséges bizonygatnunk, a tények közismertek. A formások kedvéért soroljunk fel mégis néhány lényeges eseményt az emberiség történetéből. Mindenekelőtt azzal kell tisztában lennünk, hogy az emberek a kezdetektől fogva háborúznak egymással, ami semmi más, mint egymás legyilkolása. Különböző felek harcolnak egymással, mindenekelőtt olyanok, akik elkezdik a háborút, azaz másokat megtámadva mindig valamiféle okkal mentegetik a támadás tényét. A lényeg viszont az, hogy rendszerint az erősebb támad a gyengébbre, egyszerűen az erősebb gyilkolja a gyengébbet. Ez a megállapítás főként az emberek nagyobb csoportjaira, pl. nemzetekre jellemző, de gyakran kisebb (etnikai) csoportok és az egyes emberek is így cselekszenek. Itt gondolhatunk Koszovóra és Csecsenföldre, de számos más példát is felsorolhatnánk. Nem szólok arról, hány ember vesztette életét a különböző, kisebb és nagyobb háborúkban, de mindenképpen rémisztő számokról lenne szó. Említést kell tenni a háború nehéz körülményei között élő emberek szenvedéséről és azokról, akik nem pusztultak el, de magukon viselik a háborúk nyomait. A katonák és civilek között egyaránt magas a rokkantak száma, óriásiak az anyagi veszteségek, jelentős a lakosság elszegényedése. Azt, hogy – amint már említettük – a

világ se nem humánus, sem nem igazságos, nemcsak a háborúk és a helyi fegyveres összetűzések, hanem a különböző nemzetek és egyének között lévő hatalmas életszínvonalbeli különbségek is bizonyítják. Itt érdemes megjegyezni, hogy a „konkurenciaháborúk” mintegy a fegyveres konfliktusok gazdasági szférában tükrözött vetületét alkotják. E küzdelmek okozzák, hogy szerte a világban hatalmas számban élnek emberek, akik önhibájukon kívül nyomorognak és nincs fedél a fejük fölött. Ez az erősebb gyengébb kárára gyakorolt erőszakának a következménye.

A világ vázlatosan bemutatott képének ismeretében nehéz róla valami nagyon jót mondani. Ehhez hozzá kell még tennünk azt a tény, amely még előnytelenebb színben mutatja a világot, nevezetesen az említett negatív jelenségek állandó erősödését. Nem nehéz arra a következtetésre jutnunk, hogy az idő multával, a legrégebb koroktól kezdve folyamatosan növekszik a háborúk száma, kiterjedése és brutalitása. Hasonlóképpen nő a szakadék a nemzetek és az egyes emberek életminősége között.

Ad 3: A működő világ negatív irányban való alakulásának okai.

Ebben a részben fejtegetésem alapját az a megállapítás képezi, amely szerint a valós világ alakulásának folyamatát az eddig tárgyalt kontextusban minden esetben a világot lakott és lakó emberek tevékenysége irányítja. A fenti tézisre támaszkodva megállapítom, hogy a világ valóságának általunk történő negatív értékelése a világ lakóinak sok évszázados tevékenységének eredménye. Ez azt jelenti, hogy az említett lakosok az elmúlt időszakban tevékenységük során komoly hibákat követtek el, amelyek következményeként a világ valóságának fejlődése nem a kívánt irányban ment végbe. Későbbi gondolataim elé menve hozzáteszem, hogy az emberiség hibás tevékenysége és földi valóság fejlődésének helytelen irányvonala – az értelmezésem szerint – tovább tart. Elérkezett az idő, hogy válaszoljunk az alábbi kérdésekre. Milyen hibákat követett el és követ el és emberek közössége? Melyek a fő okok, amelyek előidézték és előidézik a földi valóság negatív állapotát?

Természetesen rengeteg okot sorolhatnánk fel, most csak a szerintünk legfontosabbakat említjük. Azokat sorolom ide, amelyek nagy különbségeket és éles ellentéteket hoznak létre az emberek között. Ezek a:

- vallás,
- állam,
- társadalom,
- nemzet, haza.

Talán szükségtelen indokolni és bizonygatni, hogy a vallások a múltban és a jelenben is komoly ellentéteket szítanak a népesség igen nagy csoportjai, valamint az egyes emberek között. Ismertek a múlt vallási háborúi, amelyek során annyi vér ömlött a legkülönbözőbb hitek nevében. Úgyszintén ismertek azok a hatások, amelyeket az egyes vallások gyakorolnak a világpolitikára.

Legrövidebben azt mondhatjuk, hogy a világ népességének vallási csoportokra való felosztása

negatív hatást gyakorol a világ valóságának alakulására.

A vallásoknál lényegesen negatívabb hatással bírnak a már korábban említett, az emberi közösségek szervezését érintő elemek, úgy, mint az államok, társadalmak és hazák határok közötti létezése. Nincs túlzás abban az állításban, hogy épp az előbb említett elemek a felelősök csaknem minden háborúért, amelyek az emberiség történelmét terhelik. E tényt magyarázza az a feltevés, amely szerint az ember az állatvilágból származik. Az állatok világából hoztuk magunkkal a saját használatú területek tudatát és az agresszivitást. Az állam az emberek saját használatú körlete, amelyet védeni kell a szomszédoktól, és területének növelésére kell törekedni. Az államok létrejöttének következményeként létrejöttek a társadalmak és a hazák. Megállapíthatjuk, hogy világunkat hazák összessége alkotja. Ezen állapot következményeként jött létre egy specifikus és általánosan akceptált értékrend. Ez az értékrend hozta létre a következő fogalmakat: hazafiság, haza, a haza védelmezője, hős, katona, elesni a hazáért, himnusz, nemzeti lobogó, nemzet, nemzetiség, társadalom, stb. Mindemellett minden egyes társadalom a saját államát tartja a legjobbnak a világon. Érthető, hogy az ilyen típusú államok, illetve általában az államok létezése konfliktusokat okoz, aminek következményeként az erősebb államok megtámadják a gyengébbeket. Gazdasági szférában is az erősebbek ki fogják zsákmányolni a gyengébbeket. A valóság olyan lesz, mint amilyenek ma látjuk. Az emberi közösségek jelenlegi szervezettsége mellett nem nyílik lehetőség az általam említett cél elérésére.

Ad 4: A tanulmánynak ebben a részében felvázolom a világ általunk remélt fejlődési irányát célzó tevékenységeket.

Idézzük fel, hogy az emberi közösségeknek olyan tevékenységet kell kifejteniük, amelynek a beláthatatlan távoli jövőben az általunk kitűzött célt kell elérnie. Ahhoz, hogy eleget tudjunk tenni ennek a feladatnak, tudatában kell lennünk néhány alapvető törvényszerűségnek. Első helyen szükséges megemlíteni a feladat jellegét, amely erősen különbözik az összes többi szándéktól, és amellyel nemcsak, hogy közvetlenül mi, de az egész emberiség sem találkozott történelme során. A kitűzött cél felé igyekvés inkább vallásra, valamilyen hitre emlékeztet, mint valami földi vállalkozásra. Ezért a vállunkra vett feladat nem kötődik egyetlen konkrét korszakhoz. A célnak mindenekelőtt az emberi cselekvés irányát kell mutatnia. Ez nem jelenti megvalósításának tudatunkból való törölését. Hisszük, hogy a megvalósítás lehetséges, csak igen hosszú és előre nehezen meghatározható időszakban. Ha figyelembe vesszük, hogy a folyamat megköveteli az emberek tudatának és mentalitásának gyökeres átalakítását, tisztában kell lennünk azzal, hogy megvalósítás időszaka esetleg több évszázadot és számos nemzedék erejét veszi igénybe.

Arra az általános következtetésre juthatunk, hogy az emberiségnek – a ránehezedő feladatok megoldása

érdekében – meg kell szüntetnie, vagy meg kell változtatnia az előbb említett, a világ jelenlegi állapotáért felelős szervezeti egységeket. Véleményünk szerint az emberiség kénytelen lesz azokat megváltoztatni, annak ellenére, hogy történelmünk hajnala óta léteznek. Azokat – úgy, mint az összes többi dolgot – a változás alapvető szabálya jellemzi. Érdekes itt felidézni a II. Vatikáni Zsinat által megfogalmazott véleményt: „Ecclesia semper reformanda”. A Zsinat megállapítása szélesebb értelemben azt jelenti, hogy az egyháznak állandóan változnia kell, máskülönben nem maradhat fenn. A tény, hogy az emberiségnek meg kell szüntetnie vagy meg kell változtatnia a szervezeti egységeket, nem jelenti, hogy erre rövid időn belül képes lesz. Érthető, hogy ez – amint már említettük – hosszantartó folyamat eredménye lesz, lépésről lépésre jön létre, az adott időszakban uralkodó viszonyok függvényében.

A szervezeti egységek, amelyeket a folyamat során meg kell semmisíteni, a korábbi felsorolásnak megfelelően a következők: államok, társadalmak, hazák, valamint a kapitalista rendszer és a szabad piaci viszonyok. Éppen az említettek okozzák elsősorban, hogy az emberek közössége egymással szembenálló csoportokra bomlik, amelyek között eddig kegyetlen háborúkra került sor. Addig, amíg ezek az egységek létezni fognak, szegyenletes háborúk lesznek a világon. Nem várható el tőlem, hogy receptet adjak azokra a módokra, amelyekkel az emberiség képes lesz megszüntetni az említett szervezeti egységeket, és új rendet létrehozni a világon, új valóságot, amely mentes lesz a jelenleg működő hibáktól. Ez sem tőlem, sem pedig más, jelenleg élő embertől nem várható el. Ezt csak az egész emberiség egységes és fokozatos cselekvésétől remélhetjük. Ennek elengedhetetlen feltétele, hogy az egész világon biztosítsuk az emberi közösségek békés egymás mellett élését. Ehhez hasonló szép kívánságát Friedrich Schiller a következő szavakkal fejezte ki *An die Freude* című versében: „Alle Menschen Werden Brüder” (Minden ember testvér lesz). A költő természetesen az érzelmek testvériségére gondolt, nem pedig vérszerinti kapcsolatra. Az előbbiekből nem következik, hogy meg kell elégednünk az álmokkal és ma semmi konkrét dolgot nem tudunk tenni annak érdekében, hogy elkezdjük a ránk nehezedő feladat megoldását. Véleményem szerint már elkezdhető bizonyos tevékenység, mégpedig a következők:

- a) a jövő tökéletesebb világképének megrajzolása az emberek minél jelentősebb és népesebb csoportjainak részvételével;
- b) fel kell hagyni mindenféle tevékenységgel, amely a jövőben megszüntetendő szervezeti egységeket erősítik;
- c) az emberek tudatában csökkenteni kell, illetve meg kell szüntetni a sovinizmust és nacionalizmust erősítő nézeteket.

Az „a” pontban vázolt feladat megvalósítása a tökéletesített világ alábbi képét eredményezné: létrejönne egy állam, társadalom, haza (nemzet) és nemzetiség nélküli világ, amelynek alapvető

szervezeti egysége a család lenne. Természetesen ebben a tökéletes világban is létezne számos egyéb szervezeti egység, amelyeket ma még nem tudunk meghatározni. Itt szeretnénk felidézni Schiller álmát, miszerint az emberek között barátság uralkodik majd.

Ami a „b” és „c” pontokat illeti, meg kell állapítanunk, hogy a dolgok mai állása szerint minden pontosan fordítva működik.

Az állam, társadalom és nemzetiség szervezeti egységeit a vallásokhoz hasonló szakrális tisztelet övezi. Körülöttük egész sor semmilyen módon nem vitatott és nem kritizált fogalom és érték jött létre, amelyek tovább működnek. Közismert, hogy minden államban az állam állapota iránti tevékenység ébreszti a legnagyobb elismerést. Már a rómaiak is azt mondták: „Salus rei publicae suprema lex esto” (a köztársaság érdeke a legfontosabb jog). Lényegtelen tehát, milyen az állam, védelme és területe nagyságának növelése szent kötelességet kell, hogy jelentsen.

Elesni az államért – megtiszteltetés és becsület dolga, ezért övezi a hadsereget a legmagasabb elismerés. Elég annyit mondani, „katona vagyok”, hogy mély tiszteletet ébresszünk az emberek között. A legkülönbözőbb módon megnyilvánuló hazafiság csaknem szent kötelesség. Ugyanezt mondhatjuk a hazáról, társadalomról, nemzetről és nemzetiségről. Az szintén közismert, hogyan alakult ki az emberek ezekről alkotott véleménye. Alapját az emberek tudatában régen kialakult meggyőződés képezi, miszerint az a legjobb, ami az enyém. Teljesen érthető, hogy a számos pozitív elem mellett ez az álláspont a sovinizmus és nacionalizmus veszélyét rejt magában. Még a sport is ugyanezt a veszélyt

hordozza, láthatjuk a stadionokban, amikor pl. különböző városok csapatai küzdenek egymással, főként, ha a játékosok különböző nemzetiséghez tartoznak. A kibicék mindig a saját csapatért, saját játékosért szurkolnak. Az olyankor jelentkező sovinizmust tovább erősíti az állami zászlók jelenléte és himnuszok elhangzása, amivel saját játékosunk, illetve csapatunk győzelmét tiszteljük meg.

Számos példáját hozhatnánk fel az állam, illetve a politikai vagy társadalmi szervezetek tevékenységének, amelyek mind a sovinizmust és nacionalizmus erősítik. Erről azért teszünk említést, hogy rámutassunk: létezik annak lehetősége, hogy elkezdjük a valóság pozitív irányban történő megváltoztatását célzó tevékenységet.

Szeretnék még szólni a „nemzetiséggel” kapcsolatos problémakörről. A nemzetiség emlegetése gyakran dicsekvésként hangzik. Ha pl. valaki azt mondja, „német vagyok”, és erre büszke, meg lehetne kérdezni, milyen érdemei vannak abban, hogy német. E tényhez természetesen semmilyen személyes érdem nem kapcsolódik. Az ilyen, elég gyakran tapasztalt álláspont a sovinizmust és nacionalizmust erősíti, és kedvez a háborút előidéző elemeknek.

Ez újabb példája annak, hogy tudatunkban számos olyan elem létezik, amelyek megszüntetésére következetesen kell törekednünk.

Fejtegetéseim végén szeretném megjegyezni, hogy tisztában vagyok az általam képviselt álláspont hiányosságaival. Kifejtésére a probléma jelentősége miatt határoztam el magam. Ha gondolataim vitát ébresztenek, úgy vélem, céljukat betöltötték.